

Ideeën voor een innovatief ruimte-, milieu- en woonbeleid in Mortsel

Gezamenlijke inspiratienota van Gecoro, Milieuraad en Woonraad

Hoe zijn we tewerk gegaan?

Drie adviesraden (Gecoro, Milieuraad en Woonraad) van de stad Mortsel namen het initiatief om, met de inbreng van geïnteresseerde inwoners, een aantal gezamenlijke prioriteiten te formuleren voor het beleid van het nieuwe stadsbestuur. Daarvoor werden in de periode februari-april 2018 drie “stads gesprekken” georganiseerd in kunstencentrum Kaleidoscoop. Die publieke denkmomenten leverden heel wat suggesties, bekommernissen en concrete voorstellen voor een betere woon- en leefkwaliteit.

De neerslag van de inbreng van de deelnemers aan de stadsgesprekken vind je terug in dit document. In een eerste deel vind je de prioriteiten, die uiteraard een geordende selectie zijn van wat aan bod kwam tijdens de diverse rondetafelgesprekken. In bijlage volgt daarna een schematisch overzicht van de ruimere input uit die gesprekken.

Samenvattend: Onze toekomstideeën in 7 krachtlijnen

- *Introduceer meer collectieve en compacte vormen van wonen. Er bestaan kwalitatievere oplossingen dan alleen verdichten via hoogbouw.*
- *Werk aan een mix van duurzaam en betaalbaar wonen. Ook sociale huisvesting speelt daarbij een belangrijke rol.*
- *Maak van Mortsel een mooiere en groenere stad. Bestaande natuurelementen kunnen verbonden worden tot een groen netwerk.*
- *Laat het lokale economisch weefsel opnieuw opleven. Vergeet daarbij de buurtwinkels niet.*
- *Geef voorrang aan fietsers en voetgangers. Een ringweg voor auto's is niet de juiste oplossing.*
- *Verminder onze milieu-impact. Focus op acties rond klimaatadaptie, circulariteit, waterinfiltratie...*
- *Kortom: Werk als stad innovatieve initiatieven uit en groei uit tot een inspirerende duurzaamheidspionier*

Wonen in transitie: kwaliteit zoeken in de collectieve aspecten van het wonen

Er bestaat duidelijk een aanvoelen bij de bevolking dat woningen niet alleen onbetaalbaar, maar ook minder kwaliteitsvol worden. In die context doet zich een mentaliteitswijziging voor omtrent wonen en voorzieningen. Er ontstaan meer en meer “collectieve woonvormen”. Dat is een breed begrip met verschillende concrete invullingen, gaande van co-housing over kangoeroewonen tot zorgwonen. Meer dan vroeger zien we dat burgers om diverse redenen ook voorzieningen (willen) delen. We denken dan bijvoorbeeld aan fietsstallingen, deelauto's, en zo meer. Burgers ontwikkelen die initiatieven zelf en ze worden duidelijk gewaardeerd.

Er wordt ook meer en meer gedacht aan vormen van compacte woontypologieën, groepsbouw en gestapelde woningbouw. Dat betekent niet per se dat enkel hoogbouw zou kunnen of moeten.

Denksporen zijn het beperken van de alleenstaande viergevelwoningen, het beperkt verhogen van bestaande woningen, het kwalitatief opdelen van bestaande woningen en het niet langer bebouwen van open en groene ruimte in een dichtbevolkte stad zoals Mortsel. Verdichting is inderdaad het streefdoel, maar er moeten grenzen worden bewaakt om de leefkwaliteit niet in het gedrang te brengen.

De stad moet openheid tonen ten aanzien van deze vernieuwende woonvormen en die zo veel mogelijk ondersteunen. De collectieve elementen in het wonen verdienen dus meer aandacht van de beleidsmakers.

Wonen in transitie: de zoektocht naar een mix van betaalbare woningen en levensloopbestendige wijken met aandacht voor sociaal wonen

Er moet ingezet worden op duurzaam wonen, gekoppeld aan betaalbaarheid: Een grotere mix en het opzetten van kleinschalige projecten moet een streefdoel zijn. Daarbij moet de aandacht gaan naar renovatie of vernieuwbouw waarbij het behoud van het eigen karakter van de Mortselse wijken voorop staat:

- Inzetten op duurzame energiezuinige (sociale) huisvesting vermindert de energie-uitgaven voor de gezinnen. Zo stijgt de facto het netto te spenderen budget van de (minder begoede) gezinnen.
- Door te pleiten bij de hogere overheid om de financiële barrière voor vernieuwbouw te verlagen door te ijveren voor een verlaagd BTW-tarief van 6%, zoals nu al mogelijk is in bepaalde stedelijke centra en gemeenten.

Uiteraard speelt de sector van de sociale (huur)woningen ook een belangrijke rol in om lokale woonnoden op te vangen. De werking van de sociale verhuurkantoren (SVK's) kan ervoor zorgen dat duurzame woningen worden ingehuurd om ze ter beschikking te stellen van meer kwetsbare bewonersgroepen.

De stad moet al het mogelijke doen om ondersteuning te bieden aan het duurzaam, betaalbaar wonen én moet verder inzetten op sociale huisvesting en de werking van sociale verhuurkantoren.

Kleinschalig groen & speelruimte aanbieden op wijkniveau en verbindingen maken

Mortsel heeft veel open en groene ruimte. Toch ervaren veel inwoners vooral het centrum en de hoofdassen als "grijs" en "lelijk". Dat was een overduidelijk statement tijdens de stadsgesprekken. Investeren in een "mooie" en "aangename" woon- en leefomgeving moet daarom prioriteit blijven krijgen: Bij de verdere heraanleg van het openbaar domein moet het beleid dus kiezen voor meer esthetiek, kwaliteit en straatgroen.

Omdat niet iedereen in Mortsel in zijn directe omgeving beschikt over grote groene of open ruimte, zet het gemeentebestuur best in op een betere groenbeleving en een verhoging van de kwaliteit van de natuurelementen. Kleinere stukken groen en speelruimten kunnen slim verbonden worden met trage wegen en natuurverbindingstroken.

De verdere ontsluiting en verbinding van 'den Berm' is natuurlijk een sprekend voorbeeld, dat al sterk het karakter van een lint heeft. Op voet- en fietspaden en zelfs op korte en smalle stroken kan een gerichte inrichting en aanplanting de groenbeleving versterken. Deze ruimtes zijn rustpunten

voor het oog, maar ook potentiële ontmoetingsruimtes. Of het zijn gewoon kleine, wilde pareltjes voor biodiversiteit; niet alles moet netjes ingericht. Inwoners kunnen ook al zelf aan de slag door de verharde voortuinen weer te vergroenen. En naar het voorbeeld van het project “Pimp je speelplaats” kunnen ook speelplaatsen winnen aan belevingskwaliteit.

Professionals, wijken én burgers kunnen ideeën aanleveren voor dergelijke “landscaping” in Mortsel. Zo wordt ook in een sterk verstedelijkte gemeente het groen fijnmazig versterkt. Dit werd ook al aangekaart in de Woonstudie, onder de noemer “Mortsel, groene stedelijkheid”.

Het economisch weefsel, belangrijk voor een complete stad

Vandaag is Mortsel geen complete stad. De centrale winkelas, de kleine buurtwinkels, de ateliers en de bedrijventerreinen verdienen ook ontwikkelingen die inzetten op meer kwaliteit voor consumenten en producenten. Nu zijn veel projectontwikkelingen te éézijdig gericht op wonen. Bovendien is winkelen minder aantrekkelijk geworden door leegstand en verkeersdrukte.

Mortsel is géén slaapstad. Zowel de winkelkern met gespecialiseerde winkels en restaurants, als de buurtwinkels vormen de motor voor de ontwikkeling van de lokale economie. Buurtwinkels zijn een belangrijke schakel in het sociale en economische weefsel van wijken en hun nabijheid is een grote troef. Bij de ontwikkeling van de lokale handel moeten ook “korte keten”-initiatieven gestimuleerd worden (lokale productie, streekproducten, ..). Ook KMO's zorgen voor duurzame lokale werkgelegenheid en dragen bij tot een gediversifieerd aanbod. Ze zijn een meerwaarde voor de stad.

Mortsel moet de trekker zijn in het proces van heropleving en herwaardering van deze productieve stad. Het stadsplein en het gemeenteplein moeten attractiepolen worden die meer beleving bieden.

Fietsers en voetgangers zijn de toekomst

Duurzame mobiliteit is één van de allergrootste maatschappelijke uitdagingen. Dat is zeker ook het geval in Mortsel, dat qua verkeersintensiteit zwaar belast wordt. Mortsel is echter uitzonderlijk bediend op vlak van openbaar vervoer en zowat alle voorzieningen zijn vlot bereikbaar per fiets of te voet. Het afbouwen van het autobezit en -gebruik moet daarom een doelstelling zijn voor het nieuwe bestuur. Er bestaan er ook twijfels bij het nut van een omleidingsweg. Die zou niet alleen een belangrijk stuk open ruimte van Mortsel aantasten, maar ook nog bijkomend autoverkeer aantrekken. Er moet dus vooral ingezet worden op infrastructuur voor voetgangers en fietsers.

Stap voor stap heeft de fiets een volwaardige plaats verworven in Mortsel. Het is dan ook logisch dat het stadsbestuur een beleid voert om het gebruik van de fiets verder aan te moedigen door het stimuleren van een mentaliteitswijziging van auto naar fiets, het aandacht geven aan fietsopvoeding, het investeren in veilige fietsinfrastructuur, het wegwerken van conflicten met andere weggebruikers, het voorzien van fietsberging in zowel private als publieke projecten...

Er is ook nadrukkelijk aandacht nodig voor het veiligheidsgevoel bij voetgangers, dat in het gedrang komt vanwege het intensere fietsgebruik. Ook oversteekplaatsen moeten beter afgestemd worden op de noden van ouderen en personen met een handicap.

Milieu- en klimaatadaptatie

Het toekomstige lokale milieubeleid krijgt best vorm rond klimaatadaptatie en rond circulariteit of gesloten kringlopen. Zo blijven maatregelen nodig voor een betere luchtkwaliteit, voor een vermindering van het hitte-eilandeffect en voor het voorkomen van wateroverlast en verdroging. Tegelijkertijd kunnen in klein- en grootschalige projecten kringloopprincipes de milieu-impact verminderen, bv. door in te zetten op het sluiten van de kringloop van water, energie en materialen.

Naast een uitbreiding van de Antwerpse lage-emissiezone bestaan er nog andere opties voor het verbeteren van de luchtkwaliteit: Efficiëntere woningverwarming (vb. betere centrale verwarmingsinstallaties, warmtenet en (lokale) warmtekrachtkoppeling (WKK), ...), andere vormen van mobiliteit (vb. fietsinfrastructuur, deelfietsen, autodelen en openbaar vervoer),...

Het hitte-eilandeffect kan men verminderen door in te zetten op meer groenvoorzieningen, groene gevels en groene daken. Energiezuinigere woningen vereisen minder bijkomende warmteproductie voor koeling/airconditioning en beperken op die manier ook het hitte-eilandeffect.

Water(overlast) en het sluiten van de waterkringloop blijft een belangrijke doelstelling. De straat van morgen typeert zich door minder verharding, meer waterbuffering en lokale infiltratie (zowel op niveau van de straat, de voor- én achtertuin). Bij de aanleg van het openbaar domein moet er eerst aandacht zijn voor groen en water en pas daarna voor autovoorzieningen.

Voorbeeldfunctie en slagkracht bij beleid voor innovatie en duurzaamheid

De stad Mortsel heeft vandaag (nog) niet de reputatie van voortrekker op vlak van innovatie en duurzaamheid. Enkele gerichte initiatieven en een aantal gemotiveerde voortrekkers kunnen die beeldvorming helemaal omkeren. Daarbij moet men verstandig omgaan met de beperkte middelen: Elke investering moet maximaal renderen in functie van de hogere doelstellingen.

Dit memorandum kan daarbij dienen als toetsingskader. Vernieuwende realisaties krijgen ook best de nodige zichtbaarheid en uitstraling. Dat werkt aanstekelijk voor anderen, ook voor nieuwe burgerinitiatieven, en levert uiteindelijk ook meer steun op voor de verduurzaming in het beleid. Een aantal andere steden en gemeenten nemen ondertussen wel initiatieven om ijverig hun achterstand in te halen. Waarom Mortsel ook niet? De achtervolgers van vandaag kunnen binnen zes jaar de voortrekkers zijn...

Dus: Waarom geen pionierswijk voor een grootschalig energieproject? Waarom niet inzetten op het ontpitten van een te dicht bebouwd bouwblok? Of op een ander stedenbouwkundig model met meer aandacht is voor gedeelde en gemeenschappelijke voorzieningen? Of op een lage-emissiezone? Waarom geen werk maken van meer waterinfiltratie bij de heraanleg van straten en pleinen? Of van dé bewuste winkelstraat met een energiezuinig seizoensbeleid van de inkomdeuren?

Tot besluit

De Gecoro, Milieuraad en Woonraad rekenen er op dat het nieuwe stadsbestuur deze breed gedragen ideeën voor het ruimte-, milieu- en woonbeleid in overweging neemt bij het bepalen van de beleidskeuzes voor de komende jaren. Deze adviesraden staan in de toekomst alvast klaar voor meer diepgaande toelichting en constructief overleg over deze onderwerpen.